

A GYERMEKBÁNTALMAZÁS LÁTENCIÁJA ÉS AZ OKTATÁSI RENDSZER SZEREPE A HÁTRÁNYOS HELYZET ÚJRATERMELÉSÉBEN

VIDÁK GÁBOR

Pécsi Tudományegyetem, Pécs

Beérkezett: 2025. október 6., elfogadva: 2025. november 25.

A tanulmány a magyar oktatási és gyermekvédelmi rendszer elmúlt évtizedének átalakulásait vizsgálja, kritikai szempontból értelmezve a központosítást, az iskolabezárások és a szakképzési reformok hatásait. Rávilágít arra, hogy bár a centralizáció mérsékelte a finanszírozási különbségeket, a tanulói teljesítményekben megmutatkozó egyenlőtlenségek nem csökkentek, különösen a hátrányos helyzetű térségekben. A gyermekvédelemben a látencia, a felügyeleti mechanizmusok hiányosságai és a botrányok nyomán kialakult politikai válság mutatják a rendszer válságát. A tanulmány központi kérdése: van-e valódi megoldás, vagy a reformok csupán újratermelik az egyenlőtlenségeket és a bizalomvesztést?

Kulcsszavak: gyermekbántalmazás, látencia, oktatáspolitikai, egyenlőtlenség

CHILD ABUSE LATENCY AND THE EDUCATIONAL SYSTEM'S ROLE IN THE REPRODUCTION OF SOCIAL INEQUALITIES

This study examines the transformations of the Hungarian education and child protection systems over the past decade, critically analyzing the effects of centralisation, school closures, and vocational training reforms. While centralisation has reduced financial disparities between municipalities, inequalities in student achievement have remained, particularly in disadvantaged regions. In child protection, the persistence of abuse latency, weak supervisory mechanisms, and scandals culminating in political crisis highlight systemic failures. The central question addressed is whether genuine solutions exist, or whether reforms merely reproduce inequalities and erode public trust.

Keywords: child abuse, latency, education policy, inequality

Bevezetés

Az elmúlt évtizedben a magyar oktatási és gyermekvédelmi rendszer mélyreható átalakításokon ment keresztül. A közoktatás 2013-as centralizációja ugyan mérsékelte a települések közötti finanszírozási különbségeket, de nem csökkentette a tanulói teljesítményekben mutatkozó szakadékokat, különösen a hátrányos helyzetű térségekben. A kisiskolák bezárása, a szakképzés gazdaságközpontú átalakítása és a középiskolai hálózat koncentrációja tovább szűkítette a periférián élő fiatalok mobilitási esélyeit.

A gyermekvédelem területén a bántalmazás magas látenciája, valamint a sorozatos botrányok és ellenőrzési hiányosságok a közbizalmat is megrendítették. Jelen tanulmány célja, hogy kritikai szemlélettel elemezze e változásokat, különös tekintettel a gyermekbántalmazás látenciájára és az egyenlőtlenségek újratermelődésére. Az elméleti keret a bántalmazás fogalmát és az oktatáspolitikai átalakulásokat tárgyalja, míg az esettanulmányok azt mutatják be, miként jelennek meg a rendszer-szintű problémák helyi szinten. A központi kérdés: van-e valódi megoldás, vagy a reformok éppen a társadalmi különbségek konzerválását erősítik?

A gyermekbántalmazás látenciája

A gyermekbántalmazás és annak látenciája – vagyis a nyilvánosságra nem kerülő esetek magas aránya – a szociológiai és gyermekvédelmi diskurzus egyik legösszetettebb problémája. A szakirodalom szerint bántalmazásnak számít minden olyan tett vagy mulasztás, amely a gyermek testi, lelki vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti: idetartozik a fizikai, érzelmi, szexuális abúzus, az elhanyagolás, valamint a rendszerabúzus, amikor maga az intézményrendszer árt a gyermeknek (Árki–Scheiber–Kovács 2013).

A WHO által is alkalmazott ártalmas gyermekkori tapasztalatok (ACE) fogalma kiemeli a bántalmazás kumulatív következményeit, amelyek mentális zavarokban, függőségekben, iskolaelhagyásban vagy kapcsolati instabilitásban öltenek testet (Tománé Mészáros et al. 2022). A társadalmi lojalitás, a konfliktuskerülés és a szakemberhiány miatt a kisebb közösségekben a jelzés különösen nehézkes (Törő–Rucska 2019). A Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány (2024) jelentésében rámutat: a látencia rendszerszintű hatalmi és intézményi problémák következménye.

A látencia mértéke fordítottan arányos a gyermekvédelem hatékonyságával (Solt 2024). Okai között szerepel a félelem, a szegény, a hatalmi egyenlőtlenség, az intézményi érdekek és a bürokratikus logikák. Míg Nyugat-Európában minden tizedik eset jut a hatóságok tudomására, Magyarországon csak minden huszonötödik. 2019-ben 3849 veszélyeztetett gyermegről volt tudomás, de mindössze 1163 ügyben indult eljárás (KSH 2019). Az egészségügyi dolgozók közel egyötöde szerint a társadalom még mindig „enyhén” ítéli meg a bántalmazást, ami tovább növeli a látenciát (Tománé Mészáros et al. 2022).

Változások az oktatásban és a gyermekvédelemben

Oktatáspolitikai struktúraváltozások és centralizáció

A 2013-as közoktatási centralizáció során a fenntartói jogkörök az önkormányzatoktól a Klebelsberg Intézményfenntartó Központhoz kerültek a finanszírozási egyenlőtlenségek mérséklését célozva. Hermann és Semjén (2021) szerint a reform megszüntette a leggazdagabb és legszegényebb települések közötti fajlagos kiadási különbségeket, de a tanulói teljesítménybeli egyenlőtlenségeket

nem. *Kozma (2022)* rámutat, hogy az iskolák autonómiája beszűkült, csökkentve a helyi innovációs mozgásteret, amit a COVID–19 alatti pedagógiai kreativitás átmeneti fellendülése is bizonyított. A demográfiai csökkenés és a központosítás felgyorsította a kisiskolák megszűntetését (*Andl 2020*), figyelmen kívül hagyva közösségmegtartó szerepüket. *Velkey (2020)* szerint az elmaradott térségek fiataljai a középiskolai hálózat koncentrációja és a korai szelekció miatt egyre inkább leszakadnak: a jobb minőségű képzések városokban koncentrálnak, míg a perifériákon alacsony színvonalú szakképzések dominálnak. A gyenge intézményi elérhetőség, a szakemberhiány és a korlátozott mobilitás együtt növeli a gyermekvédelmi kockázatokat és a bántalmazás látenciáját.

Gyermekvédelmi problémák és rendszerszintű hiányosságok

A gyermekvédelmi rendszer (amit az 1997. évi XXXI. törvény szabályoz) az elmúlt évtizedben számos kihívással szembesült, amelyek közül kiemelkedik a gyermekbántalmazás magas látenciája és a szakemberhiány. *Törő és Rucska (2019)* szerint a gyermekvédelmi szakellátásban a bántalmazási eseteknek csupán kis hányada kerül felszínre, részben a jelzőrendszeri szereplők közötti együttműködési problémák, részben a kapacitáshiány miatt.

A gyermekvédelmi intézményekben az elmúlt években napvilágra került súlyos visszaélések arra utalnak, hogy a felügyeleti és felelősségi mechanizmusok hiányosságai rendszerjelenségek. Több ügy társadalmi jelentőségű következményekkel is járt, ami ráirányította a figyelmet a szabályozási és ellenőrzési anomáliákra (*Gyermekjogi Civil Koalíció 2024; Gyermekjogi jelentés 2024*). A jogalkotási válasz gyors ütemben született meg, amely többek között a gyermekvédelmi dolgozók alkalmassági feltételeit és egyes tevékenységek szabályozását érintette (*Gyermekjogi jelentés 2024*).

A *Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány (2024)* elemzése szerint ezek az intézkedések súlyosbították a szakemberhiányt, és nem érintették a látencia csökkentését vagy a prevenció erősítését. A gyermekbántalmazás transzgenerációs hatásait vizsgáló kutatás (*Tománé Mészáros et al. 2022*) továbbá rámutat arra, hogy a bántalmazott gyermekek felnőttkorban nagyobb valószínűséggel válnak maguk is bántalmazóvá, így a prevenció hiánya hosszú távú társadalmi kockázatot jelent.

Az oktatásban megjelenő centralizációs folyamatok és a gyermekvédelemben felszínre kerülő botrányok ugyan külön rendszerekhez tartoznak, mégis közös jellemzőjük az intézményi bizalomvesztés, a szakmai autonómia hiánya és a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelése.

Botrányok és eseti vizsgálatok mint rendszerszintű jelzők

A nyilvánosságra került gyermekvédelmi botrányok – például a Kutasház lakásotthon ügye,¹ a Cseppkő Gyermekotthon esete,² a Budapesti Javítóintézet vezetőinek letartóztatása³ vagy az érdi gyermekbántalmazási ügy⁴ – rávilágítanak a felügyeleti és elszámoltathatósági mechanizmusok hiányosságaira.

¹ <https://index.hu/belfold/2024/04/11/gyermekvedelem-ombudsman-alapveto-jogok-biztos-jelentes-gyermekotthon-bantalmazas/?token=ebb117273610fa6af95ae27a74131809> [Letöltve: 2025. 07. 02.]

² <https://www.forbes.hu/uzlet/pedofilia-bantalmazas-prostitutio-gyermekotthon-kituntetes/> [Letöltve: 2025. 06. 30.]

³ <https://magyarjelen.hu/gyermekvedelem/25394-orizetbe-vettek-a-budapesti-javitointezet-igazgatojat> [Letöltve: 2025. 06. 26.]

⁴ <https://index.hu/belfold/2024/05/08/bantalmazas-gyerek-bolcsode-rendorseg-nyomozas?token=11fd628da80fc0795fc4e934496ccd5> [Letöltve: 2025. 06. 26.]

Egyes esetek országos jelentőségű következményeket is kiváltottak, ami tovább erősítette a gyermekvédelem strukturális kihívásaira irányuló figyelmet.⁵ A botrányok azt is egyértelművé tették, hogy a különböző fenntartású intézmények sem jelentenek automatikus védelmet: a különböző iskolákban történt szexuális visszaélések, köztük egy intézményvezető-helyettes letartóztatása, rávilágítanak arra, hogy a gyermekek biztonsága minden intézménytípusban sérülékeny.⁶

A 2025 augusztusában kirobbant szolnoki befogadó otthon botránya ismét a magyar gyermekvédelem strukturális válságát jelezte. Az RTL riportja⁷ súlyos visszaéléseket tárt fel: fizikai és szexuális bántalmazás, öngyilkossági kísérletek, túlzásfoltosság és higiéniai hiányok.⁸ A dolgozók félelemben, túlterhelten, támogatás nélkül látták el feladataikat.⁹ A molesztálással vádolt nevelőt egy másik – egy másik fenntartású – intézmény alkalmazta tovább, ami az ellenőrzési mechanizmusok súlyos hiányosságát mutatja.¹⁰ A közbeszéd fókuszra részben a médiamegjelenések értelmezésére irányult, ami elvitte a fókuszra a feltárt intézményi problémák szakmai jellegű megoldásáról.¹¹ Az eset világossá tette, hogy a gyermekvédelem rendszerszinten sérülékeny, és nem képes a gyermekek jogainak következetes védelmére.

Az ilyen esetek gyakran katalizátorként hatnak a közvélemény és a politika szintjén, azonban a reakciók sok esetben rövid távú, adminisztratív jellegűek voltak, és nem mindig kapcsolódtak tartós, rendszerszintű változtatásokhoz (*Gyermekjogi Civil Koalíció 2024; Gyermekjogi jelentés 2024*). Ezek az esetek azt mutatják, hogy a gyermekvédelmi rendszerben nem elég az egyes intézmények belső kontrolljára hagyatkozni; átfogó, transzparens és független felügyeleti struktúrákra van szükség, amelyek képesek a visszaélések megelőzésére, a felelősök elszámoltatására és a gyermekek biztonságának tényleges garantálására, függetlenül attól, hogy állami, önkormányzati vagy egyházi fenntartású intézményről van szó.

Módszertan

A tanulmány kvalitatív, komparatív megközelítést alkalmaz két magyarországi település esettanulmányán keresztül. Az egyik egy dél-dunántúli aprófalvas közeg, ahol az oktatási és szociális szolgáltatások egyaránt töredékesen működnek; a másik egy megyeszékhelyi tanoda, ahol a civil kezdeményezés és a pedagógiai kísérletezés ellenére szembeütnöek a működést korlátozó erőforráshiányok.

Az esettanulmányok dokumentumelemzésen, sajtóanyagok feldolgozásán, valamint másodlagos empirikus forrásokon alapulnak (pl. gyermekjogi jelentések, kutatási beszámolók, online adatbázisok). A cél nem az általánosítás, hanem az intézményi folyamatok, reakciómechanizmusok és elhallgatások strukturális jellemzőinek feltárása. Ezzel párhuzamosan elemzésre kerülnek azok a jogi szabályozások, amelyek a vizsgált időszakban formailag a gyermekek védelmét szolgálták, de gyakorlati érvényesülésük ellentmondásos maradt.

⁵ <https://apnews.com/article/hungary-president-katalin-novak-resigns-child-abuse-fde3223061df720b6af8b4b6fae8025a> [Letöltve: 2025. 06. 28.]

⁶ <https://24.hu/belfold/2025/02/25/pedofil-gyermekmolesztalas-katolikus-iskola-tanar-rendorseg/> [Letöltve: 2025. 06. 26.]

⁷ <https://rtl.hu/hazon-kivul/2025/08/17/szolnoki-befogado-otthon-gyerekbantalmazas-vadak> [Letöltve: 2025. 08. 22.]

⁸ <https://444.hu/2025/08/18/az-rtl-riportja-szerint-sulyos-bantalmazas-es-elhanyagolas-tortent-a-szolnoki-befogado-otthonban> [Letöltve: 2025. 08. 22.]

⁹ <https://wmn.hu/ugy/65435-szolnok-befogado-otthon-gyerekbantalmazas-gyerekvedelem> [Letöltve: 2025. 08. 22.]

¹⁰ <https://telex.hu/belfold/2025/08/18/szolnoki-befogado-otthon-gyerekvedelem-15-eves-lany-bantalmazas-agyhoz-kotes-molesztalas> [Letöltve: 2025. 08. 22.]

¹¹ <https://www.blikk.hu/aktualis/belfold/gyermekvedelem-bantalmazas-eroszak-szolnok/d9b99hg> [Letöltve: 2025. 08. 22.]

Az első esettanulmányban Somogyszentpál Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálatának családkezelőjével, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársával és a település polgármesterével készített interjú alapján mutatjuk be a településen levő gyermekjóléti eseteket, anomáliákat, egyedi nehézségeket.

A második esettanulmányban egy megyeszékhelyen évtizedek óta működő, hátrányos helyzetű fiataloknak extrakurrikuláris programot nyújtó „Tanoda” jellegű program vezetőjével és egy munkatársával készített kvalitatív kutatás eredményeit mutatjuk be. A kapott eredményeket összegezzük, és komparatív módon elemezzük egy külön fejezetben.

Az elméleti fejezet adat- és információgyűjtési folyamatában kiegészítő eszközként mesterséges-intelligencia-alapú nyelvi modellt (ChatGPT, OpenAI) használtunk. A modell segítségével szakirodalmi hivatkozások rendszerezését, releváns fogalmak és definíciók pontosítását, valamint a rendelkezésre álló források közötti kapcsolatok feltárását végeztük el. Az AI által biztosított kimenetek minden esetben szakmai szempontok alapján kerültek ellenőrzésre és beépítésre, így a folyamat során a mesterséges intelligencia a kutatói munkát támogatta, nem pedig önálló tartalmat hozott létre.

Esettanulmány I.: Strukturális látencia a gyakorlatban

Somogyszentpál egy kistelepülés Somogy vármegyében, a Marcali járásban, a Balaton partjától délre. A 2022-es népszámlálási adatok szerint Somogyszentpál népessége 743 fő volt,¹² 2025-re ez a szám 812-re emelkedett (*Lakossaginfo.hu* 2025). A lakosság döntő többsége magyar nemzetiségű, de kisebb arányban német és roma identitást is megjelöltek a válaszadók (*KSH* 2023).

*Somogyszentpál demográfiai változásai (2001–2022)*¹³

Somogyszentpál település demográfiai szerkezete az elmúlt két évtizedben jelentős átalakuláson ment keresztül, amely több dimenzióban is jól kimutatható (*Vidák* 2023). A családszerkezet 2001 és 2022 között jelentősen átalakult: csökkent a gyermektelen háztartások aránya, nőtt az egy- és többgyermekes családok száma, ami a közösség utánpótlása szempontjából kedvező. Mindez annak ellenére figyelhető meg, hogy a településen 2000 óta nincs iskola, a gyerekek Kéthelyre vagy Marcaliba ingáznak.

1. táblázat: A célterület lakónépességének korcsoportonkénti megoszlása 2022–2025 között

Népesség korcsoportonkénti megoszlása	Fő (2022)	Fő (2025)	Változás %-os aránya
0–14 éves gyermekek	185	238	28,65
15–59 évesek	401	462	15,21
60 évesnél idősebbek	157	112	28,66

Forrás: saját szerkesztés a Központi Statisztikai Hivatal: A népesség adatai településenként, 2022. év és Somogy-szentpál Község Polgármesterével való interjú alapján

¹² <https://nepzamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vizualizaciok/a-telepulesek-legfontosabb-adatai/?ter=06600>

¹³ Az alfejezet a KSH (2022) népszámlálásiadatai alapján készült. *Forrás:* <https://nepzamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vizualizaciok/a-telepulesek-legfontosabb-adatai/?ter=06600> [Letöltve: 2025. 07. 29.]

A népesség korstruktúrája 2022 és 2025 között fiatalodott: a 0–14 évesek száma közel 30%-kal emelkedett, a munkaképes korúaké 15%-kal nőtt, míg az idősek aránya visszaesett. A polgármester szerint ez egyszerre jelent lehetőséget és kihívást, hiszen a növekvő gyermeklétszámhoz biztosítani kell a megfelelő oktatási és gyermekvédelmi szolgáltatásokat.

Az iskolai végzettség szerkezete azonban továbbra is kedvezőtlen. Bár a lemorzsolódás mérséklődött, az érettségit nem szerző középfokú végzettségűek aránya magas, a felsőfokú végzettség pedig jóval az országos átlag alatt marad. Ez a mobilitási lehetőségek beszűküléséhez, alacsony keresetekhez és a szegénység újratermelődéséhez vezet.

Helyi gyermekvédelmi gyakorlat és kihívások – a településen dolgozó családgondozóval készített interjú alapján

A somogyszentpáli családgondozóval készült interjú élesen kirajzolja azokat a rendszerszintű problémákat, amelyek az elmúlt évtizedben Magyarországon a gyermekvédelmi és szociális ellátórendszert jellemzik. A szakember 2025 februárja óta látja el feladatát a településen, korábban civil szervezeti (Magyar Máltai Szeretetszolgálat) keretek között dolgozott, így tapasztalata nem csupán az állami, hanem a nem állami ellátási formákat is lefedi.

Intézményi bizalom és tekintélyvesztés

Az interjú legmarkánsabb üzenete, hogy a gyermekvédelmi szakemberek társadalmi megbecsülése drasztikusan csökkent. Ez a tendencia nemcsak helyi jelenség, hanem országos probléma, amelyet más kutatások és tereptapasztalatok is megerősítenek (pl. *Hintalovon Gyermekjogi Jelentés 2024; Törő–Rucska 2019*). A településen a lakosság nagy része közömbösen vagy elutasítóan viszonyul a szociális szakemberekhez, a javaslatokat ritkán fogadják meg, a kapcsolat gyakran formális és eredménytelen. Ezzel párhuzamosan a védőnői és pedagógusi tekintély is csökkent, ami gyengíti a jelzőrendszer működőképességét.

Devianciák és szociális kockázatok

A szakemberrel készített interjú megerősíti, hogy a hátrányos helyzetű településeken a deviáns magatartásformák (különösen a kábítószer- és alkoholfogyasztás) már serdülőkorban megjelennek. A 13–14 évesek körében a droghasználat ismerete és gyakorlata egyaránt kimutatható, ami összhangban áll a *Velkey (2020)* által feltárt oktatási és foglalkoztatási esélyeket csökkentő tényezőkkel. A gyermekek elhanyagolása (higiénés hiányosságok, rossz lakáskörülmények, nem megfelelő ruházat) főként kisgyermekes családoknál, míg a magatartási problémák, iskolai konfliktusok és bullying az idősebb korosztályban gyakoriak.

Látencia és a jelzőrendszer hiányosságai

A családgondozó tapasztalatai szerint a látencia mértéke rendkívül magas: sok eset soha nem kerül felszínre, részben a megtorlástól való félelem, részben a bizonyítékhiány miatt. A helyi jelzőrendszer működése szétzöredezett, az intézmények aktivitása eltérő: a helyi óvoda nem küld jelzést, míg a távolabbi iskolák és intézmények rendszeresen igen. A védőnői jelenlét heti egy napra korlátozódik, a körzet évtizedek óta helyettesítés útján működik, ami rontja az ellátás folyamatosságát és a problémák időbeni felismerését. A település polgármestere hasonlóképpen vélekedik a jelzőrend-

szer „működéséről”. Véleménye szerint nincsen, vagy csak minimális a jelzőrendszeri tagok közötti kommunikáció és együttműködés.

Erőforráshiány és szakmai kiégés

Az állami rendszerben dolgozó családgondozó eszköztára erősen korlátozott: a beavatkozási lehetőségek szűkösek, a korábbi civil munkában elérhető források (adósságkezelés, segélycsomag, prevenció programok) itt hiányoznak. A terepmunka gyakran magányos, veszélyes helyzetekben is rendőri kíséret nélkül zajlik. A magas fluktuáció és a kiégés veszélye állandó kísérője a munkának, ami összhangban van a nemzetközi szakirodalomban (Gilbert et al. 2011) leírt, túlterhelt és alacsony presztízsű gyermekvédelmi pályaképpel.

Fejlesztési szükségletek és prevenció lehetőségei

A szakember szerint a hatékonyabb munkavégzést segítően a jelzőrendszeri tagok közötti együttműködés erősítése, rendszeres szupervízió, valamint olyan közösségi terek létrehozása, amelyek informális találkozásokra, bizalomépítésre, tanulásra és prevencióra is alkalmasak. Kiemelt helyi probléma a korai gyermekvállalás, amely strukturális szegénységgel és alacsony iskolázottsággal párosul, és amelyet az önkormányzat – többek között ingyenes fogamzásgátlás biztosításával – próbál kezelni.

Helyi tapasztalatok rendszerszintű tanulságai

A somogyiszentpáli interjú nem elszigetelt helyi jelenségeket mutat be, hanem a magyar gyermekvédelmi rendszer egészét érintő, a kutatásban korábban azonosított problémákat:

1. Tekintély- és bizalomvesztés a szakemberek irányába.
2. Magas látencia és a jelzőrendszer működésének hiányosságai.
3. Erőforráshiány és szűk beavatkozási lehetőségek az állami ellátórendszerben.
4. A prevenció funkció gyengülése, miközben az esetkezelés dominál.

Az esettanulmány megerősíti, hogy a változás nem csupán szükséges, hanem sürgető is: a gyermekvédelmi rendszer hatékonysága a bizalom helyreállításán, az erőforrások bővítésén és a közösségi prevenció stratégiák megerősítésén múlik.

Esettanulmány II.: Városi tanoda mint gyermekvédelmi jelentőségű közösségi tér

Szűcs és Fejes (2024) a tanodák működését az oktatási méltányosság előmozdításának kontextusában elemzik, kiemelve, hogy elsődleges céljuk a hátrányos helyzetű tanulók támogatása és az egyenlőtlenségek mérséklése. A rugalmas, közösségi alapú működés ugyanakkor erőforráshiányos környezetben zajlik, amelyet az önkéntesség részben pótol: a tanodák számára kapacitást és szakmai kiegészítést, az önkénteseknek pedig tapasztalatot és közösségi élményt nyújt, különösen a pedagógusjelöltek számára (Szűcs–Fejes 2024).

Az Élménylelő Ifjúsági Egyesület Pécs peremén hozta létre az Élmény Tárat, amely demokratikus, gyermekjogi és esélyteremtő szemlélettel kínál biztonságos közösségi teret. Független civil

kezdeményezésként kreatív és innovatív megoldásokkal működik, személyre szabott tanulástámogatással, mentorprogramokkal és közösségi élményekkel segítve a gyerekek fejlődését.¹⁴

A tanoda három fő pillére – tanulástámogatás, közösségépítés és biztonságos tér – egyszerre biztosít akadémiai, szociális és érzelmi támogatást. Strukturált működését heti teamegbeszélések és féléves értékelések erősítik, miközben a bővülő szakmai stáb és gyakornoki program fiatal szakembereknek kínál fejlődési lehetőséget. Bár hatósági jogosítványokkal nem rendelkezik, prevenció és jelző szerepe jelentős: a mentorok bizalmi munkája csökkenti a bántalmazás látenciját, stabilizálja a gyerekek érzelmi állapotát, és hidat képez az oktatási, szociális és gyermekvédelmi szereplők között. Kötelező programjai – a tanulástámogatástól a közösségi eseményekig és a digitális készségek fejlesztéséig – átfogó, holisztikus szolgáltatási rendszert alkotnak.¹⁵

Élmény Tár Tanoda – Élményelő Ifjúsági Egyesület vezetőjével készített interjú

Az interjú tanúsága szerint az elmúlt bő évtizedben a gyermekvédelem és a hátrányos helyzetű gyermekek támogatása terén tapasztalt változások legfőbb jellemzője a centralizáció erősödése. A helyi intézmények jogkörei folyamatosan szűkültek, miközben a felelősség és a terhek továbbra is települési szinten maradtak. Ez a folyamat – amely kiterjedt az oktatásra, az egészségügyre és a szociális szférára is – a helyspecifikus döntések lehetőségét gyakorlatilag megszüntette, miközben a központi felelősségi és támogatási mechanizmusok nem bővültek. A vezető szerint a pályázati források beszűkülése és a civil szektor széttöredezett finanszírozása tovább nehezíti a hosszú távú, stabil működést.

A tanodába járó gyermekek összetétele az elmúlt tíz évben heterogénebbé vált: egyszerre jelenik meg a mélyszegénység, a tanulási és magatartási nehézségek, valamint a tehetség. Ugyanakkor egyre több gyermek nem elsősorban a problémái miatt, hanem a közösség megtartó erejéért jár a tanodába, ami az interjúalany szerint a közösségi terek fontosságát jelzi. A gyerekek tanulmányi hátrányait továbbra is súlyosítja az otthoni tanulási kultúra, az eszközök és a digitális kompetenciák hiánya.

A gyermekbántalmazás és annak látencijára kapcsán a tanodavezető hangsúlyozta: a jogszabályi szigorítások (2024. évi XXIX. és XXX. törvények) önmagukban nem oldják meg a problémát. Bár a jelzések száma növekedett, a túlterhelt szolgálatok és a kapacitáshiány miatt az esetek gyakran nem vezetnek érdemi beavatkozáshoz. Az oktatási intézmények nincsenek felkészítve bántalmazás felismerésére, a kiégett pedagógusok pedig sokszor nem tudnak empatikusan reagálni a traumatizált gyermekek viselkedésére. Az online bántalmazás és a párkapcsolati erőszak a fiatalok körében láthatóbbá vált, ám a kezeléshez szükséges kompetenciák hiányoznak.

A közoktatás átalakításainak (2011. évi CXC. törvény) hatását az interjúalany különösen kritikusnak ítéli. A differenciált pedagógia elméletben ugyan jelen van, de a gyakorlatban a centralizált tantervi szabályozás és a szűkülő helyi mozgástér miatt alig érvényesül. Az iskolai szegregáció – mind intézmények közötti, mind intézményen belüli – tovább fokozódott, amit a 16 éves korra csökkentett tankötelezettség tovább erősít, közvetlenül hozzájárulva a lemorzsolódáshoz.

Az együttműködés a gyermekvédelmi szolgálatok, az iskolák és a civil szervezetek között alapvetően szigetszerű: személyes kapcsolatokon múlik, hogy egy adott helyzetben létrejön-e hatékony kooperáció. A rendszer szintjén azonban akad az információáramlás, és az esetmegbeszélések ritkán kliensközpontúak.

A szegénység és a családi erőforráshiány hatásai tovább erősödtek. A létbizonytalanság, a lakhatási gondok és a megélhetési költségek előtérbe helyezése következtében a családok figyelmé gyakran elfordul az iskolai teljesítménytől. Ez fokozza a lemorzsolódást és a kriminalizálódás kockázatát.

¹⁴ <https://elmenytarpecs.hu/rolunk/>

¹⁵ <https://elmenytarpecs.hu/elementor-3629/>

Az interjúban egyértelműen megfogalmazódott, hogy a gyermekbántalmazás látenciájának csökkentése érdekében struktúráváltásra van szükség. Az interjúalany szerint reális forgatókönyv a „kettős pálya”: a helyi közösségi megoldások gyors és rugalmas támogatást nyújthatnak, de rendszerszintű, országos változások nélkül a javulás plafonba ütközik. Az állami finanszírozás növelése, a szakemberek képzésének erősítése, a szociális és pedagóguspályák presztízsének emelése, valamint az érzékenyítés és a prevenció hangsúlyozása elengedhetetlen lenne.

Következtetések és javaslatok

Az elmúlt évtized oktatási és gyermekvédelmi átalakításai egyértelmű paradoxont hoztak létre. Bár a reformok deklarált célja az esélyegyenlőség növelése és a szolgáltatások egységesítése volt, a tapasztalat azt mutatja, hogy a reformok hatása az egyenlőtlenségek mérséklésében korlátozott maradt. A közoktatás centralizációja (202/2012. (VII. 27.) Korm. rendelet) mérsékelte ugyan az önkormányzati finanszírozási különbségeket, de nem csökkentette a tanulói teljesítményekben mutatkozó szakadékokat, különösen a hátrányos helyzetű térségekben. A kisiskolák bezárása, a középiskolai hálózat koncentrációja és a szakképzés gazdaságközpontú átalakítása tovább szűkítette a periférián élő fiatalok mobilitási lehetőségeit. Ezzel párhuzamosan a gyermekvédelemben a látencia, a jelzőrendszer széttagozottsága és a felügyeleti mechanizmusok hiányosságai mára rendszerszintű problémává váltak, amelyet a botrányok sorozata – a Kutasház, a Cseppkő, az érdi ügyek, a javítóintézetek esete – csak még láthatóbbá tett.

A két esettanulmány meggyőzően mutatta meg, hogy ezek a folyamatok nem elszigetelt jelenségek. Somogyszentpál példája a jelzőrendszer működési zavarait, a szakemberek tekintélyvesztését és a strukturális erőforráshiányt világítja meg; a városi tanoda pedig arra mutat rá, hogy a centralizált oktatáspolitikai hogyan hagyja figyelmen kívül a helyi szükségleteket, hogyan gyengíti a pedagógiai differenciálást, és hogyan növeli a lemorzsolódással összefüggő gyermekvédelmi kockázatokat. Ezekben a helyzetekben a gyermekek biztonságát végső soron nem a rendszer egésze, hanem az egyes intézményekben dolgozó, gyakran túlterhelt szakemberek vállalják magukra, ami hosszú távon fenntarthatatlan és kiszámíthatatlan működéshez vezet.

A gyermekvédelem megújításához olyan átfogó reformra van szükség, amely a jelzőrendszer működését egységesíti, és a felelősségi körök pontos meghatározásával csökkenti a látenciát. A jelzések feldolgozásának következetes protokollon kell alapulnia, amelyet minden intézmény – iskola, védőnő, gyermekjóléti szolgálat – azonos módon követ. Ennek része kell legyen a jelzések nyomon követése, valamint az is, hogy minden esetben érdemi intézkedéssel záruljon a folyamat. Ehhez elengedhetetlen egy független, a fenntartói és politikai struktúráktól elkülönült ellenőrző mechanizmus létrehozása, amely folyamatosan és nyilvánosan beszámol a gyermekvédelmi intézmények működéséről. Egy ilyen kontroll hiánya tette lehetővé, hogy súlyos visszaélések hosszú időn át rejtve maradjanak, és hogy egyes intézményekben a korábban bejelentett dolgozók továbbra is gyermekekkel dolgozhassanak.

A szakemberhiány kezelése ugyancsak alapfeltétel. A gyermekvédelmi szakemberek megbecsülésének hiánya – mind anyagi, mind szakmai értelemben – súlyos veszélyt jelent a rendszer működésére. A pálya vonzóbbá tételéhez olyan életpályamodell szükséges, amely kiszámítható anyagi feltételeket, rendszeres szupervíziót és a kiegészítő megelőzést szolgáló szakmai támogatást biztosít. A védőnői hálózat stabilizálása és a helyettesítéssel működő körzetek felszámolása különösen fontos, hiszen a korai felismerés sok esetben ezen az ellátórendszeren múlik.

Az oktatás területén a hátránykompenzáció újragondolása elengedhetetlen. A kistélepülések iskoláinak megszüntetése nem egyensúlytalanságokat szüntetett meg, hanem újakat hozott létre: a gyerekek hosszú ingázásra kényszerülnek, helyi közösségek szűnnek meg, és ezzel párhuzamosan

nő a lemorzsolódás kockázata. Reális alternatívát jelentene az olyan hibrid intézményi modell, amely a kisiskolákat részben megtartja, és közösségi tanulási térként, tanodai szolgáltatásokkal és digitális oktatási lehetőségekkel kombinálja. Ugyanilyen fontos a szegregáció visszaszorítása: deklarált célként jelen van, de csak akkor válhat hatékony szakpolitikai eszközzé, ha következetes monitoringrendszerhez és intézményi felelősségvállaláshoz kapcsolódik. A tankötelezettség korhatárának visszaemlése pedig egyértelműen hozzájárulna a korai iskolaelhagyás csökkentéséhez, ami a gyermekvédelmi kockázatok egyik legerősebb előzménye.

A civil és közösségi szereplők, különösen a tanodák jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. Ezek az intézmények olyan bizalmi tereket teremtenek, ahol a gyerekek nemcsak tanulástámogatást kapnak, hanem olyan kapcsolódási pontokat is, amelyek segíthetnek feltárni a rejtett bántalmazási formákat és stabilizálni a gyermekek érzelmi állapotát. A tanodák fenntarthatósága ugyanakkor csak akkor biztosítható, ha finanszírozásuk kiszámíthatóbbá válik, és az iskolákkal való együttműködés intézményesül. A jelenlegi pályázati logika rövid távú, bizonytalan működést eredményez, miközben a tanodák valós társadalmi értéket teremtenek.

Összességében a gyermekbántalmazás látenciájának csökkentése és a hátrányos helyzet újratermelődésének megtörése csak akkor valósulhat meg, ha a rendszer alaplogikája a prevenció irányába mozdul el. A gyermekvédelem és az oktatás olyan közös metszetét kell megerősíteni, ahol a korai felismerés, a közösségi együttműködés és a szakmai támogatás nem kivétel, hanem természetes működési elv. A jelenlegi intézményi keretek mellett fennáll annak a kockázata, hogy az egyenlőtlenségek mérséklésére irányuló reformok hatása korlátozott marad. Ha azonban a gyermekvédelem, az oktatás és a szociális ellátórendszer összehangolt és hosszú távú fejlesztése valósul meg, akkor valódi esély nyílik arra, hogy a gyermekbántalmazás látenciája csökkenjen, az intézmények visszanyerjék a bizalmat, és a hátrányok újratermelődésének spirálja megtörjön.

IRODALOM

- ANDL, H. (2020) A kisiskolák és lehetőségeik. *Educatio*, Vol. 29. No. 3. pp. 409–424. <http://www.doi.org/10.1556/2063.29.2020.3.6>
- ÁRKAI, I., SCHEIBER, D. & KOVÁCS, Zs. (2013) Gyermekbántalmazás és elhanyagolás. *Gyermekgyógyászati Továbbképző Szemle*, 2013. április. 73–75.
- GILBERT, N., PARTON, N. & SKIVENES, M. (2011) *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199793358.001.0001>
- Gyermekjogi Civil Koalíció (2024) Állásfoglalás a gyermekek valós védelméről a 2024. évi XXIX. és a 2024. évi XXX. törvények alapján. <https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/aktualis/mit-kivan-amagyar-gyermekvedelem-javaslatcsomag/>
- HERMANN, Z. & SEMJÉN, A. (2021) *The effects of centralisation of school governance and funding on inequalities in education: Lessons from a policy reform in Hungary (KRTK-KTI Working Papers No. 2021/38)*. Centre for Economic and Regional Studies, Institute of Economics.
- Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány (2024) *Gyermekjogi jelentés 2024*. <https://hintalovon.hu/2025/05/12/egy-ev-ami-alapjaiban-razta-meg-a-gyermekvedelem-rendszeret/> [Letöltve: 2025. 07. 07.]
- Kozma, T. (2022) Múltból jövőt. *Educatio* Vol. 31. No. 1. pp. 3–13. <https://doi.org/10.1556/2063.31.2022.1.1>
- Központi Statisztikai Hivatal (2019) *Szociális Statisztikai Évkönyv*. https://www.ksh.hu/evkonyvek/2019/szocialis-statisztikai-evkonyv-2019/pdf/szocevk_2019_05.pdf [Letöltve: 2025. 07. 27.]
- Központi Statisztikai Hivatal (2022) *Népszámlálás*. <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vizualizaciok/a-telepulesek-legfontosabb-adatai/?ter=06600> [Letöltve: 2025. 07. 29.]

- Lakosságinfo (2025) *Somogyiszentpál*. <https://lakossaginfo.hu/Somogyiszentpál/> [Letöltve: 2025. 07. 29.]
- SOLT, Á. (2024) A rejtve maradt gyermekbántalmazás és a gyermekvédelmi (és igazságszolgáltatási) rendszer működése közötti összefüggés. *Belügyi Szemle*, Vol. 72. No. 4. <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/article/view/1478>
- SZÜCS, N. & FEJES, J. B. (2024) A Tanodák működése és a Tanodai önkéntesség keretei. *Önkéntes Szemle*, Vol. 4. No. 1. 31–54. <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2024.1.31-54>
- TOMÁNÉ MÉSZÁROS, A., EGERESI, F. & VINGENDER, I. (2022) A gyermekbántalmazás transzgenerációs hatásai: Az egészségügyi szakdolgozók társadalmi felfogása és értékítélete. *Orvosi Hetilap*, Vol. 163. No. 39. 1544–1552. <https://doi.org/10.1556/650.2022.32586>
- TÖRŐ, R. & RUCSKA, A. (2019) A gyermekbántalmazás felismerése és kezelése a gyermekvédelmi szakellátásban. *Egészségtudományi Közlemények*, Vol. 9. No. 2. pp. 43–54.
- VELKEY, G. (2020) Az oktatási rendszer változásainak hatása az elmaradott vidéki térségekben élő fiatalok iskoláztatási és foglalkoztatási esélyeire. *Tér és Társadalom*, Vol. 34. No. 4. 122–142. <https://doi.org/10.17649/TET.34.4.3304>
- VIDÁK, G. (2023) Élet a Csillagpontban – Az önkéntesség szerepe a hátrányos helyzetű fiatalok felzárkóztatásában Somogyiszentpálon. *Önkéntes Szemle*, Vol. 3. No. 4. 135–153. <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2023.4.135-153>

További internetes hivatkozások

- A kiságyból rángatta ki a kisgyerekeket – újabb részletek az érdi gyermekbántalmazásról, (2024. május 8.). <https://index.hu/belfold/2024/05/08/bantalmazas-gyerek-bolcsode-rendorseg-nyomozas?token=11fd628da80fc0795fc4e934496ccdf5> [Letöltve: 2025. 06. 26.]
- Az RTL riportja szerint súlyos bántalmazás és elhanyagolás történt a szolnoki befogadó otthonban (2025. augusztus 18.). <https://444.hu/2025/08/18/az-rtl-riportja-szerint-sulyos-bantalmazas-es-elhanyagolas-tortent-a-szolnoki-befogado-otthonban> [Letöltve: 2025. 08. 22.]
- Bicske árnyékában: mi zajlik a gyermekotthonok falai között? (2024. április 11.). <https://index.hu/belfold/2024/04/11/gyermekvedelem-ombudsman-alapveto-jogok-biztos-jelentes-gyermekotthon-bantalmazas?token=ebb117273610fa6af95ae27a74131809> [Letöltve: 2025. 07. 02.]
- Döbbenetes felvételek: Radiátorhoz kötözött kisgyerek, bántalmazás és szexuális zaklatás egy szolnoki otthonban (2025. augusztus 17.). <https://rtl.hu/hazon-kivul/2025/08/17/szolnoki-befogado-otthon-gyerekbantalmazas-vadak> [Letöltve: 2025. 08. 22.]
- ÉlményTár Pécs (2025). <https://elmenytarpecs.hu/rolunk/>
- ÉlményTár Pécs (2025). <https://elmenytarpecs.hu/elementor-3629/>
- Feljelentés után is tovább alkalmazta egy másik otthon a molesztáló nevelőt (2025. augusztus 18.). <https://telex.hu/belfold/2025/08/18/szolnoki-befogado-otthon-gyermekvedelem-15-eves-lany-bantalmazas-agyhoz-kotes-molesztalas> [Letöltve: 2025. 08. 22.]
- Gyermekvédelem Szolnokon: A polgármester szerint kizárták az intézményből (2025. augusztus 20.). <https://www.blikk.hu/aktualis/belfold/gyermekvedelem-bantalmazas-croszak-szolnok/d9b99hg> [Letöltve: 2025. 08. 22.]
- Hungary's president resigns over a pardon to a man convicted in a child sexual abuse case (2024. február 10.). AP News. <https://apnews.com/article/fde3223061df720b6af8b4b6fae8025a> [Letöltve: 2025. 06. 28.]
- Itt az újabb pedofilbotrány? Kitüntették az intézmény igazgatóját, ahol két kislánnyal fürdött és aludt egy nevelő (2024. május 9.). <https://www.forbes.hu/uzlet/pedofilia-bantalmazas-prostitutcio-gyermekotthon-kituntetes/> [Letöltve: 2025. 06. 30.]
- OpenAI. ChatGPT [Nagy nyelvi modell]. <https://chat.openai.com/>

Őrizetbe vették a budapesti javítóintézet igazgatóját (2025. május 28.). <https://magyarjelen.hu/gyermekvedelem/25394-orizetbe-vettek-a-budapesti-javitointezet-igazgatojat> [Letöltve: 2025. 06. 26.]

Túlterhelt dolgozók, bántalmazott gyerekek – Hogyan nem működik a gyermekvédelem? (2025. augusztus 19.). <https://wmn.hu/cikk/65435/> [Letöltve: 2025. 08. 22.]

Új pedofil-ügy: bilincsből vitték el a katolikus iskola tanárát, akit molesztálással gyanúsítanak (2025. február 25.). <https://24.hu/belfold/2025/02/25/pedofil-gyermekmolesztalas-katolikus-iskola-tanar-rendorseg> [Letöltve: 2025. 06. 26.]

Jogszabályi hivatkozások

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. Magyar Közlöny.

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. Magyar Közlöny.

202/2012. (VII. 27.) Korm. rendelet a Klebelsberg Intézményfenntartó Központtól. Magyar Közlöny.

2024. évi XXIX. törvény a gyermekek védelméről és egyes törvények módosításáról. Magyar Közlöny.

2024. évi XXX. törvény egyes büntetőjogi és gyermekvédelmi szabályok módosításáról. Magyar Közlöny.

2025. évi III. törvény a gyülekezési jogról szóló 2018. évi LV. törvénynek a gyermekek védelmével összefüggő, valamint az ehhez kapcsolódó törvények módosításáról. Magyar Közlöny.